

מסכת חגיגה פרק שלישי / משנה (דף כ:)

המאירי : מתוך שנתגלגל הדבר בפרק 'אין דורשין' להזכיר מעלות שבין חולין למעשר ותרומה וקודש ומי חטאת, נמשך בעל התלמוד לבאר בפרק זה בארוכה מעלות שבין קודש לתרומה, הן מעלות שיש לקודש על התרומה, הן מעלות שיש לתרומה על הקודש, וזו היא כוונת הפרק. ונתגלגל על ידי זה לבאר שהרגלים אין לעם הארץ טומאה בהם והרי הם כחברים לעניין טומאה, אלא שלאחר הרגל חזרו לטומאתן ישנה, כמו שיתבאר.

מדוע החמירו בקודש יותר מאשר בתרומה? "מפני שאוכלי תרומה זריזין ואוכלי קודש אינן זריזין" (תלמוד ירושלמי).

קרבן העדה : אוכלי תרומה זריזין הן. לפי שתמיד הן אוכלין תרומה - זריזין בה, אבל אוכלי קודש אינו אלא לפרקים, כשהן במקדש, הלכך אינן זריזין כל כך, לפיכך החמירו בקודש יותר מבתרומה.

	תְּרוּמָה	קֹדֶשׁ	
	חֵמֶר בְּקֹדֶשׁ מִבְּתְרוּמָה		
נוהגים בין בקודש ובין בחולין שנעשו על טהרת הקודש	מְטַבְּלִין פְּלִים בְּתוֹךְ פְּלִים לְתְרוּמָה	אֵין מְטַבְּלִין פְּלִים בְּתוֹךְ פְּלִים לְקֹדֶשׁ	1 משום חשש טומאה דאורייתא מחמת חציצה
	אֲחֹרִים וְתוֹךְ וּבֵית הַצְּבִיטָה	אֵין אֲחֹרִים וְתוֹךְ וּבֵית הַצְּבִיטָה	2 לתרומה, כל חלק נחשב כלי בפני עצמו. נטמאו ממשקה טמא מדרבנן וגזרו כך שמא לא יקפידו על מעיינות הזב.
	הַנוֹשֵׂא אֶת הַמְדָרְס נוֹשֵׂא אֶת הַתְּרוּמָה	הַנוֹשֵׂא אֶת הַמְדָרְס לֹא נוֹשֵׂא אֶת הַקֹּדֶשׁ	3 נושא את התרומה / הקודש בתוך כלי חרס. נתקנה שמא יניח המדרס על החבית, יפול ויטמא הקודש
		בְּגֵדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה מְדָרְס לְקֹדֶשׁ	4 שמא ישבה עליהם נידה ונטמאו מן התורה
	לֹא כְמֵדַת הַקֹּדֶשׁ מֵדַת הַתְּרוּמָה		
	בְּתְרוּמָה קוֹשֶׁר וְאַחַר כֵּן מְטַבֵּיל	בְּקֹדֶשׁ מֵתִיר וּמְנַגֵּב וּמְטַבֵּיל וְאַחַר כֵּן קוֹשֶׁר	5 וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים- הקיש כיבוס בגדיו לרחיצת בשרו. מה רחיצת גופו - בנקיות, אף כיבוס בגדיו - בנקיות. הא למדנו חוצצים בכלים.
פְּלִים הַנִּגְמָרִין בְּטְהָרָה לֹא צְרִיכִין טְבִילָה לְתְרוּמָה	פְּלִים הַנִּגְמָרִין בְּטְהָרָה צְרִיכִין טְבִילָה לְקֹדֶשׁ	6 שמא נגע בהם רוק של זב וטמאו מן התורה.	

	תְּרוּמָה	קִדְשׁ	
7	הַכֶּלִי לֹא מִצְרָף מֵה שְׁבִתּוֹכּוֹ לְתִרוּמָה	הַכֶּלִי מִצְרָף מֵה שְׁבִתּוֹכּוֹ לְקִדְשׁ	אֵף כִּשְׂאִין מִגַּע בֵּין חֲתִיכוֹת הַמֵּאֲכָל
8	הַשְּׁלִישִׁי בְּתִרוּמָה פָּסוּל	הַרְבִּיעִי בְּקִדְשׁ פָּסוּל	וּבַחֹלִין רַק עַד שְׁנֵי לְטוּמָא
9	אִם נְטֻמָּאת אַחַת מִנְדִּיו חֲבֵרְתָּהּ טְהוֹרָה שֶׁהִדָּ לֹא מְטַמָּא אֶת חֲבֵרְתָּהּ בְּתִרוּמָה	אִם נְטֻמָּאת אַחַת מִנְדִּיו מְטַבֵּיל שְׁתֵּיֶהוּן שֶׁהִדָּ מְטַמָּא אֶת חֲבֵרְתָּהּ בְּקִדְשׁ	הִיד נִגְעָה בְּאוֹכְלִים וּמִשְׁקִים טְמֵאִים, וְהִיא נְטֻמָּאת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
10	אוֹכְלִין אֶכְלִים נְגוּבִין בְּיָדִים מְסֻאָבוֹת בְּתִרוּמָה	אִין אוֹכְלִין אֶכְלִים נְגוּבִין בְּיָדִים מְסֻאָבוֹת בְּקִדְשׁ	מֵאֲכָלִים נְגוּבִים - שְׁמַעוּלָם לֹא הוֹכְשֵׁרוּ לְקַבֵּל טוּמָא
11	הָאוֹנֵן וּמְחַסֵּר כְּפוֹרִים לֹא צָרִיכִין טְבִילָה לְתִרוּמָה	הָאוֹנֵן וּמְחַסֵּר כְּפוֹרִים צָרִיכִין טְבִילָה לְקִדְשׁ	בְּמַעֲבָרִם מֵאִיסוּר אֲכִילַת קוֹדֵשׁ לְהִיתָר לֹאֲכֹלוֹ, הוֹסִיפוּ חֲכָמִים טְבִילָה.

גמרא (דף כא. - כא.:

מְטַבֵּילִין כְּלִים בְּתוֹךְ כְּלִים לְתִרוּמָה אֲבָל לֹא לְקִדְשׁ - מִדּוּעַ לְקוֹדֵשׁ לֹא?

1. ר' אילא: משום חציצה - הכלי הפנימי נדחק אל דפנות הכלי החיצוני ויש חשש שמונע מן המים לטהרו מבפנים.
אמנם, גם המעלה החמישית במשנה מלמדת על גזרה מחמת חציצה, אך יש צורך לפרש את שתי המעלות, כדי ללמדנו שגם כבדו של כלי יוצר חציצה וגם קשר מהודק במים יוצר חציצה.
ר' אילא לשיטתו, יש במשנה רק 10 מעלות, ולא 11, שהרי למעלה הראשונה ולחמישית יש טעם זהה.
2. רבא: משום חשש שמא יטבול כלי קטן (מחט) בתוך כלי שאינו רחב כשפופרת הנוד.
במצב זה המים שבתוך הכלי אינם נחשבים מחוברים למקווה, וא"כ, הטביל את המחט במים שבכלי ולא במקווה. לשיטת רבא יש 11 מעלות במשנה, ולא 10, כי המעלה החמישית שונה מהמעלה הראשונה, ואלו דינים שונים.

הבדל מעשי בין טעמו של ר' אילא לטעמו של רבא

הטבלת כלים טמאים בעודם בתוך סל גדול:

ר' אילא - גם במקרה זה קיים חשש שהכלים יידחקו זה בתוך זה ותהיה חציצה.

רבא - לעולם פתחו של הסל גדול ורחב, אין חשש שמטבילה בסל יבוא להטביל מחט בכלי צר.

א. אימתי צריך פתח בשיעור 'שפופרת הנוד'? (דף כב).

המטביל מחטים וצינורות בתוך כלי, צריך פתח מספיק גדול (בשיעור שפופרת הנוד) כדי שהמים הנכנסים לכלי ייחשבו מחוברים למקווה, ובכך יטהרו את הכלים הקטנים שבפנים. כל זה אמור רק כאשר הכלי החיצוני טהור.

כאשר הכלי החיצוני שבתוכו המחטים - טמא, הרי שהטבילה שמועילה לכלי החיצוני, מועילה גם לכלים הקטנים שבתוכו.

ראיה ממשנה במסכת מקוואות: דָּלִי [טמא] שְׁהוּא מְלֵא כְּלִים [טמאין] וְהַטְבִּילָן - הָרִי אֵלּוּ טְהוּרִים [לתרומה, אף כשפיו צר].

ואם לא טָבַל - אֵין הַמֵּים מְעַרְבִין, עַד שְׁיִהְיוּ מְעַרְבִין כְּשֶׁפּוֹפְרַת הַנּוֹד.

מאי קאמר? אם לא צריך להטביל את הכלי החיצון, כי הוא טהור,

המים המעורבים בין הכלים הקטנים - אינם נחשבים מחוברים למקווה

עד שיהיו מחוברים באמצעות פתח ששיעורו 'כשפופרת הנוד'.

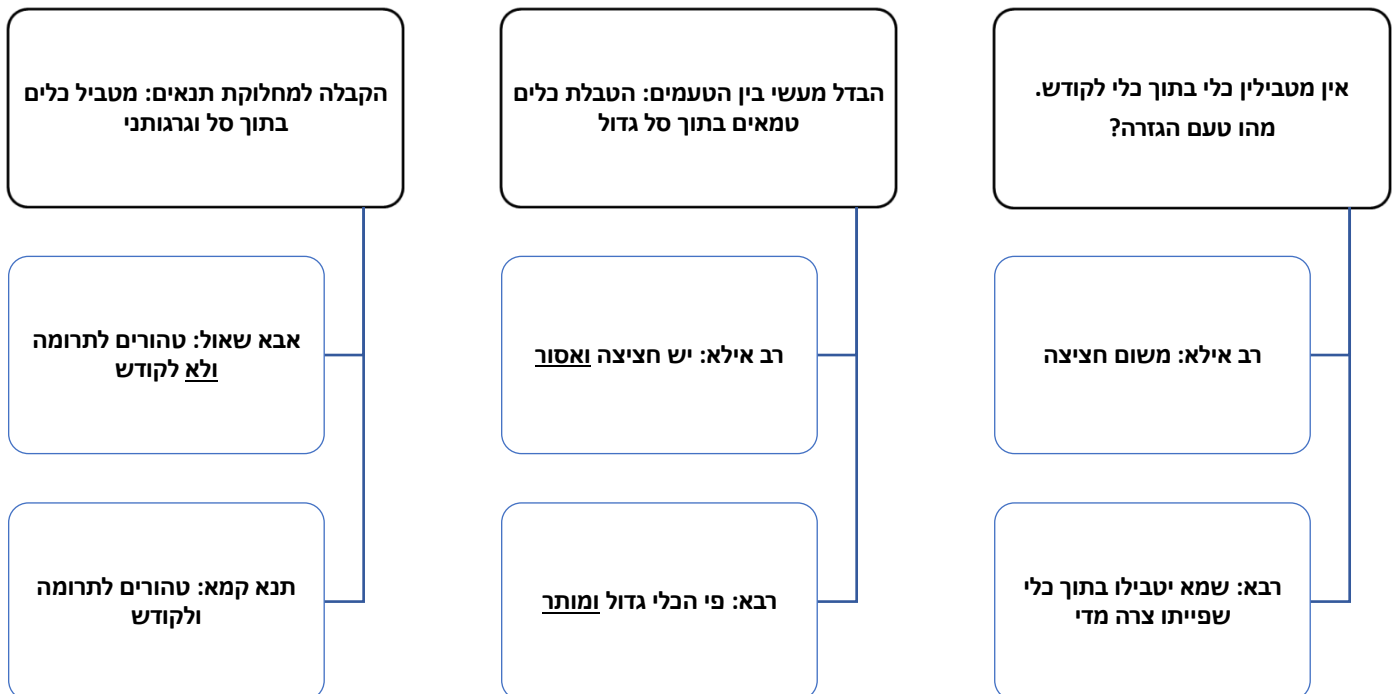
ב. מחלוקת רבא ורב אילא מקבילה למחלוקת תנאים

ברייתא: סל וגרותני שמילאן כלים והטבילן = כלי בתוך כלי.

מטרת הטבילה - כלי לטהר את הכלים לשימוש לקודש ולתרומה.

תנא קמא: הכלים טהורים הן לקודש והן לתרומה = מקביל לדעת רבא.

אבא שאול: הכלים טהורים רק לתרומה ולא לקודש = מקביל לדעת ר' אילא.

ג. מטבילין כלים בתוך כלים לתרומה - מדוע לא להחמיר בתרומה, כמו בקודש?

את ההלכה שאין להטביל כלי בתוך כלי לקודש, אנו מלמדים ליחברים' (עמי הארץ אינם באים לשאול).
חברים כבר יודעים את ההלכות שצריך להגביה את הכלי הפנימי כדי שלא תהיה חציצה, וכן שצריך פתח בכלי בשיעור מינימלי.
מכיוון שהם יודעים את ההלכות - אין צורך לגזור איסור הטבלת כלי בתוך כלי לצורך תרומה.

לכן גזרו חכמים שחבר לא יטביל כלי בתוך כלי לקודש, כך ילמד ממנו עם הארץ לנהוג באותו אופן לגבי טהרת כלים לקדשים.

לכן חכמים לא ראו צורך לאסור הטבלת כלי בתוך כלי לצורך תרומה.

ד. מטבילין כלים בתוך כלים לתרומה-מדוע לא להחמיר בתרומה כבקודש, כדי להציל חברים ממכשלה? (כב.-כב:)

אם חבר מטביל כלי בתוך כלי לצורך תרומה, עם הארץ ילמד ממנו אך יטביל שלא כדין. כשחבר ישאל כלי זה מעם הארץ, עלולה לצאת מכשלה, שיניח בכלי זה תרומה והיא תיטמא. לכן ראוי לגזור איסור הטבלת כלי בתוך כלי, גם לצורך תרומה!

הוכחה ממשנה (מסכת עדויות א, יד), שתלמיד חכם רשאי לשאול כלים מעם הארץ, על סמך זה שעם הארץ טבל אותם כהוגן:

בְּלִי חֶרֶס מְצִיל עַל הַכֵּל, כְּדַבְּרֵי בֵּית הַלֵּל [כלי חרס אטום של עם הארץ, שנמצא באוהל המת, מציל את כל הכלים שבתוכו מפני טומאה].

ובית שמאי אומרים: אינו מציל אלא על האכלין ועל המשקין ועל בלי חרס [אבל אינו מציל על כלי שטף (מתכות, עץ ובגדים)].

אמרו להם בית הלל: מפני מה?

אמרו להם בית שמאי: מפני שהוא טמא על גב עם הארץ, ואין בלי טמא חוץ [עם הארץ מטמא כלים במגעו, לכן אינו חוצץ מפני טומאה].

אמרו להם בית הלל: והלא טהרתם אכלים ומשקין שבתוכו! [אם אינו חוצץ, מדוע בית שמאי פוסקים שכלי חרס מציל דברים מסוימים].

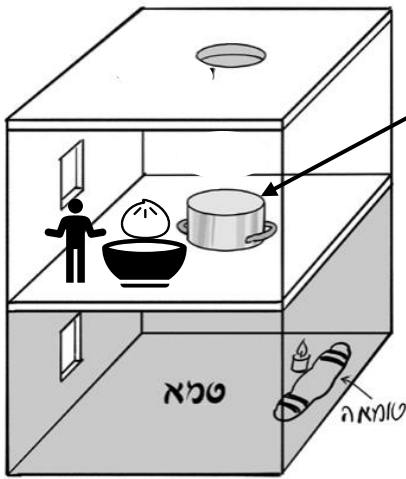
אמרו להם בית שמאי: כְּשִׁטְהַרְנוּ אֲכָלִים וּמִשְׁקִין שְׁבִתוּכוּ - לְעֲצֻמוֹ טַהֲרָנוּ.

[מה שבתוך הכלי מיועד לעם הארץ, לכן הכלי מגן על מאכלים שבתוכו. מדוע? עם הארץ אינו מקפיד על טהרת מאכליו. חברים נמנעים מלקחת מאכלים מעם הארץ מחמת שהם טמאים, לכן מיותר לגזור שכלי חרס לא יגן על מאכלי עם הארץ מפני טומאת המת].

אבל כְּשִׁטְהַרְתָּ אֶת הַכֵּל - טַהֲרָתָ לָךְ וְלוֹ.... [קְתַנִּי מִיְהִיָּה 'לָךְ וְלוֹ' אֲלֵמָא שְׂאֵלִינָן מִיְיָהוּ!]

[אך אם תטהר גם את כלי השטף שבתוך כלי החרס, תצא מכשלה, שהרי חברים רגילים לשאול כלים אלו מעם הארץ, ואם כן ישאלו מהם כלים טמאים. לכן גזרנו טומאה על כלי שטף שבתוך כלי חרס של עם הארץ].

חֲזֵרוּ בֵּית הַלֵּל לְהוֹרוֹת כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי [כלי חרס אטום מציל אוכלים, משקים וכלי חרס שבתוכו, אך לא כלי שטף].

כלי חרס טמא של עם הארץ

תנ"א:

אמר רבי יהושע: בושני מדבריים, בית שמאי.

אפשר, אשה לשה בעריבה: אשה ועריבה - טמאין טומאת שבעה, ובצק - טהור?

לגין מלא משקין: לגין - טמא טומאת שבעה, ומשקין - טהורין?

נטפל לו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי.

אמר לו: אומר לך טעמן של בית שמאי? אמר לו: אמור.

אמר לו: כלי טמא, חוצץ או אינו חוצץ? אמר לו: אינו חוצץ.

כלי של עם הארץ, טמא או טהור? אמר לו: טמא.

ואם אתה אומר לו טמא, כלום משגיח עליך?

ולא עוד אלא שאם אתה אומר לו טמא, אומר לך: שלי - טהור, ושלך - טמא.

וזהו טעמן של בית שמאי [אין תקנה לכלי חרס, למאכל ולמשקה שנטמאו, לכן עם הארץ לא יקשיב לדברי חכמים לנהוג בהם טומאה. אך לאדם ולכלי מתכת וכד', יש תקנה - אפשר להטבילם במקווה, לעניין זה יקשיב עם הארץ לדברי חכמים ויסכים לנהוג בהם טומאה. לכן, לגבי עם הארץ, גזרו בית שמאי טומאה רק על האדם ועל כלים הנטהרים ולא על מאכלים וכלי חרס].

מיד הלך רבי יהושע ונשתטח על קברי בית שמאי. אמר: נעבית לכם עצמות בית שמאי.

ומה סתומות שלכם - כך; מפורשות - על אחת כמה וכמה!

אמרו: כל ימיו הושחרו שיניו מפני תעביותיו.

וביחוש לשאלה! ונאסור טבילת כלי בתוך כלי גם לתרומה.

כי שילינן מיניהו - מטבלינן להו. איצ לאסור, שהרי גם אם ע"ה הטביל כלי בתוך כלי שלא כהוגן ואח"כ חבר שאל ממנו, חוזר ומטבילו.

אי הכי, ביהדרו להו בית הלל לבית שמאי: כי שאלינן מיניהו - מטבלינן להו! ומדוע ב"ה חזרו בהם והודו לבייש?

טמא מת בעי הזאה שלישי ושביעי, ומנא לשבעה יומי - לא מושלי אינשי. ב"ה לא ענו כך כי טבילת כלי אינה מספיקה. מדובר בכלי שנטמא בטומאת מת והוא צריך הזאת מי חטאת ביום השלישי וביום השביעי לטהרתו. אין לחבר דרך לטהר את הכלי ואז להשתמש בו, שכן תהליך הטהרה ממושך ובב"א לא שואלים כלי וממתינים שבוע כדי להשתמש בו. לכן ב"ש הורו לטמא כלי שטף שהיו בתוך כלי חרס. כיוון שיש דרך לטהרם, ע"ה יקשיב לנו ויטהרם.

